

Gulhayo Muxammadovna To`ychiyava

Churchiq davlat pedagogika universiteti, mustaqil-tadqiqotchisi

Annotatsiya: *Maqolada bo'lajak mutaxassislarni innovatsion faoliyatga tayyorlash, innovatsion faoliyati ahamiyati, bo'lajak mutaxassislarni innovatsion faoliyatga tayyorlashda mutaxassislarning modellashtirishning uchta jihati, asosiy printsiplarini inobatga olish, pedagogik monitoring, gnoseologik, ekspert metodlaridan foydalanishning afzalligi ifoda etilgan.*

Kalit so'zlar: *innovatsion faoliyat, innovatsion faoliyat, modellashtirish, pedagogik innovatsiya, innovatsion jarayon, pedagogik monitoring, gnoseologik*

Аннотация: *В статье выражена важность подготовки будущих специалистов к инновационной деятельности, инновационной деятельности, учет трех аспектов, основных принципов моделирования специалистов при подготовке будущих специалистов к инновационной деятельности, предпочтение использования педагогического мониторинга, эпистемологических, экспертных методов.*

Ключевые слова: *инновационная деятельность, инновационная деятельность, моделирование, педагогическая инновация, инновационный процесс, педагогический мониторинг, эпистемологический*

Abstract: *The article expresses the importance of preparing future specialists for innovative activities, innovative activities, taking into account three aspects, the basic principles of modeling specialists in preparing future specialists for innovative activities, preference for the use of pedagogical monitoring, epistemological, expert methods.*

Keywords: *innovative activity, innovative activity, modeling, pedagogical innovation, innovation process, pedagogical monitoring, epistemological*

Bo'lajak mutaxassislarni tayyorlashning yangilangan talablari mohiyati: innovatsion kasbiy faoliyatga tayyorlashga sharoit yaratish, tez o'zgaruvchan mehnat mazmuni va doimiy ravishda uzluksiz yangilanadigan bilimlar zaruriyati bilan bog'liq A.V.Xutorskiy innovatsion jarayonning yaratish, rivojlantirish va qo'llash kabi uch tarkibiy qismi birligini ta'kidlaydi. Aynan shu uch tarkibli innovatsion jarayon pedagogik innovatikani o'rganish ob'ekti sanaladi va didaktikadan farqli ilmiy-tadqiqot ob'ekti sifatida ta'lim jarayoni e'tiborga olinadi [4].

Innovatsion jarayon tadqiqotchilari (A.S.Axiezer, A.G.Krutiukov, N.I.Lapin, A.I.Prigojiy, B.V.Sazonov, N.P.Stepanov, B.C.Tolstoy va boshqalar) innovatsion jarayonlar tuzilishini o'rganishga individual yangilikning makrodarajasida predmetli-

fenomenologik yoki predmetli-texnologik, shuningdek, mikroaraja – alohida yangiliklarning o'zaro aloqasi kabi ikki yondashuvni ajratadilar [2,3].

Sh.A.Abdullaeva, E.E.Xurramovlar bugungi kunda pedagogika sohasida yangi ilmiy yo'nalish – pedagogik innovatsiya va ta'lim jarayonini yangilash g'oyalari paydo bo'lishi natijasida o'qituvchining pedagogik faoliyatida yangi yo'nalish – «o'qituvchining innovatsion faoliyati» tushunchasi paydo bo'lganligini ta'kidlaydi. O'qituvchining innovatsion faoliyati – uzluksiz ravishda yangiliklar asosida ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etishdan iborat, muayyan vaqt davomida shakllanib, takomillashib boradigan jarayon sifatida e'tiborga olingan [1].

Bo'lajak mutaxassislarni innovatsion faoliyatga tayyorlash bo'yicha g'oyalarni joriy etishdan avval biz bo'lajak tarix o'qituvchilarini innovatsion faoliyatga tayyorlashda mutaxassislarning modellashtirishdan foydalanish uchta jihatga ega ekanligi aniqlandi.

Birinchidan, modellashtirish bo'lajak mutaxassislar tomonidan pedagogika oliy ta'lim muassasalarida o'qitish natijasida o'zlashtirilishi kerak bo'lgan mazmun, ular egallashlari kerak bo'lgan bilish metodi bo'lib xizmat qiladi.

Ikkinchidan, modellashtirish bo'lajak mutaxassisni to'laqonli tayyorlash uchun zarur bo'lgan o'quv hatti-harakat va vosita hisoblanadi.

Uchinchidan, belgi-timsolli vositalar asosida tuzilgan modellar bizga fikriy (mavhum) obrazlar natijasida va asosida hosil qilingan mutaxassislarni tayyorlash butun pedagogik tizimini yaqqol tasvirlaydi. Boshqa tomondan, mutaxassislarni tayyorlash jarayoni modelini qurish bizga quyidagi imkoniyatlarni beradi:

- a) aniq bir mutaxassislikdagi bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash tizimiga kiruvchi barcha tushunchalarni toifalar darajasida tizimlashtirish;
- b) kuzatiladigan pedagogik hodisalarni umumlashtirish, ularning strukturasi va strukturaviy o'zaro aloqalarini va o'zaro ta'sirlarini yaqqol ko'rish;
- v) mavhumlashtirish darajasida fikran tajriba o'tkazish va bu bilan ta'kidlovchi pedagogik tajriba-sinovni o'tkazishdagi xatoliklar va kamchiliklarning oldini olish;
- g) yangi modelni umumiy va o'ziga xosni, eskirgani, yetuk va rivojlanish bosqichida bo'lganini aniqlash maqsadida boshqa modellar bilash solishtirish;
- d) mutaxassislarni tayyorlashdagi uzluksizlik, an'anaviylik va boshqalarni o'rnatish.

Tadqiqot maqsadlari va vazifalari ishlab chiqilgan bo'lajak tarix o'qituvchilarini innovatsion faoliyatga tayyorlash tizimi modeli mazmunini amalga oshirish uchun biz pedagogik jarayonda «Bo'lajak tarix o'qituvchilarini innovatsion faoliyatga tayyorlash» maxsus kursini joriy etdik.

Bo'lajak mutaxassislarni innovatsion faoliyatga tayyorlash tizimi tuzilishi va mazmunini modellashtirishda biz modellashtirishning asosiy printsiplarini inobatga oldik (ko'rgazmalilik, aniqlik, obyektivlik). Ular uning pedagogik tadqiqotdagi funksiyalarini belgilaydilar, chunki faqatgina mazkur printsiplarni rioya etishda

modellashiriladi. Ilmiy tadqiqot metodi sifatida pedagogik tadqiqotdagi empirik va nazariyani umumlashtirishga, ya'ni pedagogik ob'ektni o'rganish davomida bevosita kuzatish, dalillar, mantiqiy tuzilishlari va ilmiy mavhumliklarni qurish bilan tajribani birlashtirishga imkon beradi.

Bo'lajak mutaxassislarni innovatsion faoliyatga tayyorlash modelini ishlab chiqish davomida biz pedagogik monitoringning gnoseologik, ekspert metodlaridan foydalandik.

Gnoseologik metod talabalarning innovatsion faoliyatga tayyorgarligi darajasini aniqlashni nazarda tutadi. Mazkur metod yordamida biz tajriba-sinov maqsadini talabalar va tarix o'qituvchilarining innovatsion faoliyatga tayyorgarligi darajasini aniqlashda belgiladik.

Vazifalar quyidagicha hisoblanadi: innovatsion faoliyatga nazariy tayyorgarlik darajasini aniqlash; innovatsion faoliyatga amaliy tayyorgarlik darajasini aniqlash; innovatsion faoliyatga metodik tayyorgarlik darajasini aniqlash; innovatsion faoliyatga texnologik tayyorgarlik darajasini aniqlash;

Tajriba-sinov quyidagilarni ko'rsatdi: talabalar o'qituvchining maktabdagi innovatsion faoliyati pedagogik nazariyasini yaxshi egallamaganlar; ta'limning rivojlanish mexanizmi bilimlarini egallamaganlar; o'qituvchining innovatsion faoliyati tuzilishi to'g'risida aniq tasavvurga ega emas; pedagogik innovatsionlarning xususiyatlari va farqli jihatlarini, ularning zamonaviy tasniflarini bilmaydilar; ko'pgina talabalar Tarix faniga oid nazariy, metodik, texnologik faoliyatning ilmiy-nazariy asoslari to'g'risidagi bilimlarni chuqurlashtirish ehtiyojini his etadilar.

Shu tariqa, bizning tajriba-sinov ishlarimiz pedagogik oliy ta'lim muassasalar talabasining innovatsion faoliyatga tayyorgarligi darajasi ko'rsatkichini va innovatsion faoliyatni ta'minlovchi bo'lajak o'qituvchilarning tayyorgarliklarining mazmuni, shakllari, metodlarining zaruriy dastlabki darajasini aniqlab berdi.

Aniqlangan muammoni hal etish uchun maxsus kurs ishlab chiqilib, unda tajriba-sinov ma'lumotlarining tahlili va hisobga olishini asosida bo'lajak tarix o'qituvchilarini:

- innovatsion faoliyatga tayyorlash tizimi modelida biz quyidagi vazifalarni amalga oshirishni ko'zda tutdik:
- talabalarni innovatsion faoliyat sohasidagi bilimlar tizimi bilan qurollantirish;
- zamonaviy maktabdagi boshlang'ich sinf o'qituvchisining innovatsion faoliyati mohiyati va mazmunini ochib berish;
- talabalarda innovatsion faoliyatga tayyorgarlikni shakllantirish jarayonida ularga yordam berish;
- maktabda individual va guruhli innovatsion faoliyat malakalarini singdirish;
- bo'lajak o'qituvchilarni o'z ijodlarini refleksiv baholashlari uchun tegishli bilimlar, ko'nikma va malakalar bilan qurollantirish;
- innovatsion faoliyatning motivatsion yo'nalganligini shakllantirish.

1. 1.Абдуллаева Ш.А., Хуррамов Э.Э. Бўлажак жисмоний тарбия ўқитувчиларини инновацион фаолиятга тайёрлаш // *Замонавий таълим.* – Тошкент, 2016. – № 5. – С.15-22.
2. Ernazarova, G. O., Qaynarova, I. V. (2021). Zamonaviy dasturlashtirilgan o'qitishni qo'llash. *Zamonaviy ta'lim va tarbiya*, 1(1), 75-81.
3. Qorayev, S. B., & Janbayeva, M. S. (2021). Boshlang'ich sinflarda sinfdan tashqari ishlarni tashkil etishning zamonaviy tamoyillari. *Academic research in educational sciences*, 2(CSPI conference 1), 1492-1496.
4. Janbayeva, M. S., & Qorayev, S. B. (2021). Modern principles of organization of extracurricular activities in primary schools. *Экономика и социум*, (5-2), 837-843.
5. Smatillayevna, J. M., Hilola, R., & Mannona, M. (2023). Organization and management of the education process at the school based on the cluster approach. *образование наука и инновационные идеи в мире*, 20(8), 66-68.
6. Qorayev, S. B., & Janbayeva, M. S. (2022). Boshlang'ich ta'limda o'qish darslarida interfaol metodlarni samarali qo'llashning o'ziga hos jixatlari. *Academic research in educational sciences*, 3(1), 1079-1085.
7. Janbayeva, M. S., & Qorayev, S. B. (2021). Boshlang'ich sinflarda sinfdan tashqari ishlarni tashkil etishning zamonaviy tamoyillari. *Экономика и социум*, (5-2 (84)), 837-843.
8. Oblaqulovna, E. G., Zarifamukaddamovna, K., & Valievna, Q. I. (2021). The importance of developing innovative methods in the educational system. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 2(05), 833-838.
9. Ernazarova, G. O., Mukaddamovna, K. Z., Valievna, Q. I., & Bolatbekovich, K. A. (2022). The Need to Study Pedagogical Professional Thinking. *Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching*, 5, 95-98.
10. Smatillayevna, J. M., & Serkebayevna, T. L. (2023). Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'yin texnologiyalaridan foydalanishning ahamiyati. *Journal of science, research and teaching*, 2(12), 105-108.
11. Smatillayevna, J. M. (2023). Sport menejerining boshqaruvchanlik qobiliyatini rivojlantirish. *Journal of science, research and teaching*, 2(12), 102-104.
12. Smatillayevna, J. M. (2023). Ta'lim jarayonida ijodkor va novator o'qituvchilarning o'rni. *o'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali*, 2(24), 156-159.